

ANKARA ÜNİVERSİTESİ

# İLÂHİYAT FAKÜLTESİ DERGİSİ

ANKARA ÜNİVERSİTESİ İLÂHİYAT FAKÜLTESİ  
TARAFINDAN YILDA BİR ÇIKARILIR

CİLT : XXXVI

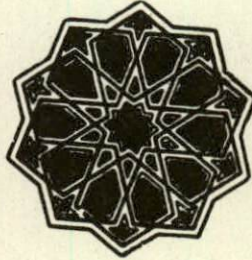


ANKARA ÜNİVERSİTESİ

# İLÂHİYAT FAKÜLTESİ DERGİSİ

ANKARA ÜNİVERSİTESİ İLÂHİYAT FAKÜLTESİ  
TARAFINDAN YILDA BİR ÇIKARILIR

CİLT : XXXVI



*Bu Dergide Yayınlanan makalelerin her türlü sorumluluğu yazarlarına aittir.*

ISBN 975-482-013-9 (TK. NO)  
ISBN 975-482-391-X (36. CİLT)  
ISSN 1301-0522

---

ANKARA ÜNİVERSİTESİ BASIMEVİ - 1997

## İÇİNDEKİLER

**Sayfa**

Prof. Dr. Hüseyin ATAY <i>Hadislere Göre Kur'an Okuma Şartları</i> .....	1
Prof. Dr. Hayrani ALTINTAŞ <i>İslâm Ahlâkı ve İnsan Davranışları</i> .....	15
Prof. Dr. Beyza BİLGİN <i>İslâm'da ve Türkiye'de Kadınlar</i> .....	29
Prof. Dr. Mehmet BAYRAKDAR <i>Fârâbi'nin "Şiir Sanatının Kanunları Risalesi" Adlı Eseri</i> .....	45
Prof. Dr. Sabri HİZMETLİ <i>Yurtdışına Yönelik Dinî Yayınlar</i> .....	67
Doç. Dr. Hasan ONAT <i>Şiiliğin Doğuşu Meselesi</i> .....	79
Doç. Dr. İrfan AYCAN <i>Emevî İktidarının Devamında Sakîf Kabîlesinin Rolü</i> .....	119
Doç. Dr. Mustafa ERDEM <i>Kıptî Meselesi Üzerine Bir Araştırma</i> .....	143
Doç. Dr. Cemal TOSUN <i>İlâhiyat Fakültelerinde Vaizlik Eğitimi</i> .....	179
Doç. Dr. Nesimi YAZICI <i>Sırrı Paşa ve Vilayet Gazeteleri</i> .....	223
Doç. Dr. Mehmet ÖZDEMİR <i>Endülüs'ün Yıkılış Süreci Üzerine Mülâhâzalar</i> .....	233
Doç. Dr. İbrahim SARIÇAM <i>Küme'yt b. Zeyd el-Esedî</i> .....	255
Dr. Recep KILIÇ <i>Babanzâde Ahmed Naim'in Felsefî Görüşleri</i> .....	297
Öğr. Gör. Demirhan ÜNLÜ <i>Kur'ân-ı Kerim Okuma Yarışmaları</i> .....	341

Dr. Baki ADAM	
<i>Tevrat'ın Tahriî Meselesine Müslüman ve Yahudi Cephesinden Bir Bakış . .</i>	359
Ignaz GOLDIHER (Çev. Dr. Ömer ÖZSOY)	
<i>Hadis'te Yeni Eflatuncu ve Gnostik Unsurlar .....</i>	405
Ar. Gör. Ali DERE	
<i>Ein Überlick Über Entwicklung des Hadit und Seinen Formalen Aspekt .....</i>	423
Kurt ve Ursula REINHARD (Çev. Ar. Gör. Bayram AKDOĞAN)	
<i>Bir Avrupalı Gözüyle 1955-60 Yılları Arasında Türkiye'de Müsiki Hayatı ...</i>	443
Muhammed H. BAKALLA (Çev. Necmettin YURTSEVEN)	
<i>Siretu İbn-i Hişam'ın Arapçası İle Bugünkü Arapça'nın Bir Mukayesesi .....</i>	461
Ebu'l-Vefa TAFTAZÂNİ (Çev. Ar. Gör. Mustafa AŞKAR)	
<i>Gazzâli'nin Tasavvuf Ekollerine Etkisi .....</i>	471
Yrd. Doç. Dr. İdris ŞENGÜL	
<i>Prof. Mehrân ve Diresatun Tarihiyyetun Mine'l Kur'ân-ı Kerim .....</i>	481
Dr. Osman TAŞTAN	
<i>Proceedings of the 14th Congress of the Union Europeenne Des Arabisants et Islamisants .....</i>	493
Prof. Dr. Abdurrahman KÜÇÜK	
<i>Prof. Dr. Hikmet Tanyu'nun Hayatı, Eserleri ve Fikirleri .....</i>	499
Dr. Baki ADAM	
<i>Prof. Dr. Hikmet Tanyu'dan Günümüze Dinler Tarihi Çalışmaları .....</i>	509
Prof. Dr. Harun Güngör	
<i>Dinler Tarihcisi Olarak Prof. Dr. Hikmet Tanyu ve Türk Dinî Tarihi Çalışmalarına Katkısı .....</i>	521

## SIRRI PAŞA VE VİLAYET GAZETELERİ

Doç Dr. Nesimi YAZICI

Bu makalemizde Tanzimat ve özellikle de Abdülhamid döneminin önemli yöneticilerinden biri olan **Sırrı Paşa**'nın *Basın ve Vilayet Gazeteleri* konusundaki görüşlerini, kendisine ait iki makaleye dayanarak değerlendirmeye çalışacağız. Makalemizin ekinde söz konusu iki yazı yeni Türk harflerine çevrilmiş olarak ayrıca yer alacaktır. Böylece yeni yeni ciddî bir biçimde yazılma aşamasına gelmiş olan **II. Abdülhamid** dönemi *Türk Basın Tarihi* çalışmalarına küçük bir katkıda bulunmaya gayret edeceğiz.

Bilindiği gibi Abdülhamid'in basın karşısındaki tutumu, çoğu defa yalnızca şiddetli bir sansür ve basın hürriyetinin karşısına devamlı engeller çıkarması şeklinde değerlendirilir. Bizim kanaatimize göre bu yargılar yanlış olmasa bile, yeterli araştırma yapılmadan ve ayrıca da içinde bulunulan şartlar gerektiğince değerlendirilmeden verilmişlerdir. Öte yandan 1876-1909 dönemini sadece padişaha maletmek ne derecede gerçekçi olabilir? Bu nedenle tarihimizin bu devresindeki *Türk Basını*'nı bir bütün olarak ele almak yerinde olacaktır. Yani başta Abdülhamid olmak üzere, onun sadrazamlarının, üst düzey yöneticilerinin görüşleri, uygulamaları ve bu sonuçlara ulaşıldığı sıradaki ülke şartlarını birlikte göz önünde bulundurmak gerekir. Bu ise oldukça uzun araştırmaları içerecek, yorucu ve uzun süreli çalışmalara bağlıdır. Bu düşünceler ve hedefleri içeren bir çalışmamızı, Abdülhamid'e üç defada toplam yedi yıla yakın sadrazamlık etmiş olan **Kâmil Paşa**'nın yabancı basınla ilgili görüşlerini, daha önce yayınlamıştık<sup>1</sup>. Bundan sonra da devam etmeyi ümit ettiğimiz bu çalışmalar çerçevesinde bu defa, Abdülhamid döneminin önde gelen valilerinden birinin, Sırrı Paşa'nın görüşlerini ele alacağız. Fakat daha önce Sırrı Paşa'yı kısaca tanımak her halde faydalı olacaktır<sup>2</sup>.

1. Nesimi Yazıcı, **Sadrâzam Kâmil Paşa'nın Yabancı Basınla İlgili Bazı Görüşleri**, Prof. Dr. Bekir Kütükoğlu'na Armağan, İstanbul, 1991, s. 413-434.

2. Bursalı Mehmed Tahir, **Osmanlı Müellifleri**, İstanbul, 1333, c. II, s. 246-248; Selahattin Demircioğlu, **Kastamonu Valileri**, Kastamonu, 1973, s. 5-11; **Sırrı Paşa**, Türk Ansiklopedisi, Ankara, 1980, c. XXVIII, s. 534; **Resimli Yeni Lügat ve Ansiklopedi**, İstanbul, tarihsiz, c. V, s. 187.

**Sırrı-i Giridî** diye şöhret bulmuş olan Sırrı Paşa, Girit (Kandiye)'te 1844'te doğmuş 1895'te İstanbul'da ölmüştür. Medrese'de okumuştur. Bu öğrenim, onun başarılı bir idareci olmasına imkân vermesi yanında, aynı zamanda da özellikle Tefsir, Hadis, Akâid ve Mezhepler Tarihi alanlarında önemli sayılabilecek eserler vermesini sağlamıştır. Bunların bir kısmının isimlerini anmak, bize yeterli fikir vereceği kanaatindeyim: **Şerh-i Akâid Tercümesi, Sırr-ı Kur'ân, Sırr-ı Furkân, Sırr-ı İnsan, Sırr-ı Tenzil, Ahsenü'l-Kassas, Sırr-ı Meryem, Nakdu'l-Kelâm fî Akâidi'l-İslâm, Arâ-yı Mîlel, Nuru'l-Hüdâ Limen-İhtedâ, Galâtat, İhvâniyat, Sırr-ı İstivâ, Rü'yet-i Barî Hakkında Risâle, Rûh, Numûne-i Adalet ve Mektubât-ı Sırrı Paşa.**

Sırrı Paşa telif ettiği eserleri dolayısıyla, Türk edip ve alimleri arasında mümtaz bir yer almayı başarmıştır. Bununla birlikte o başarılı bir idarecidir de. Memuriyete doğum yeri olan Kandiye'de Mahkeme-i Şer'îye Kâtipliği'yle başlamıştır. Bu arada Hekim İsmail Paşa'nın kızı şair Leyla Hanım'la evlenen Sırrı Paşa, 1867'de Yanya Vilayeti Mektupçuluğu, daha sonra da Aydın, Prizren, Tuna vilayetleri mektupçuluklarında bulunmuştur. Abdülhamid döneminde 1876'dan itibaren onu sırasıyla Bihke, İzvornik, Vidin ve Karesi mutasarrıfı olarak görüyoruz. Daha sonra vali olan Sırrı Paşa bu görevle Trabzon, Kastamonu, tekrar Trabzon, Ankara, Sivas, iki defa Diyarbakır, Adana ve nihayet Bağdad'da bulunmuştur. Buralardaki çalışmalarının akislerini kısmen **Mektubât-ı Sırrı Paşa** adlı önemli eserinde bulmak mümkündür<sup>3</sup>.

Sırrı Paşa, hiç değilse mektupçu olarak göreve başladığı dönemden başlamak üzere, bütün idarî hayatı süresince, doğrudan veya dolaylı olarak basınla ilgilenmek durumunda bulunmuştur. Bu vesileyle Osmanlılarda taşra basınının, büyük ölçüde resmî vilayet gazeteleri ile başladığını ve bunların yönetimlerinin mektupçularda bulunduğunu da hatırlamak gerekir. Bu nedenle gerek mektupçu ve gerekse vali olarak görev yaptığı sırada bir taraftan gazete yöneticisi ve diğer taraftan da gazetelerin değerlendirilmelerine muhatap olan Sırrı Paşa'nın, basın konusundaki görüşleri önem kazanmaktadır<sup>4</sup>. Bununla birlikte onun basınla ilgili düşünce uygulamalarının bu iki makalesindekilerden ibaret olduğunu düşünmek de hatalı olabilir. Bu iki makale kendisinin **Mektubât-ı Sırrı Paşa** adlı eserinde yer almakta olup, vali bulunduğu sırada Kastamonu ve Ankara vilayet gazetelerinde yayınlanmıştır. Valilik yaptığı diğer vilayetlerin gazetelerinde veya başka bazı yerlerde, bir kısım görüşlerine ulaşmak mümkün olabilir. Bununla birlikte buradaki görüşleri de, dikkatle incelenerek değerlendirilebilecek niteliktedirler. Biz şimdi kısaca bu görüşleri ele alalım.

3. Bu eser ilk defa Trabzon'da Vilayet Matbaası'nda, daha sonra da İstanbul'da 1316'da basılmıştır.

4. Vilâyet mektupçularının vilayet gazetelerindeki görevleri için bkz. **Vilâyet Nizamnamesi**, md. 9 (Düstur, tertip I, c. 1, s. 609) ve **İdâre-i Umûmiye-i Vilâyet Nizamnamesi**, **Fasl-ı Rabi**, **Mektupçuların Vazâifi**, md. 20 (Düstur, tertip I, c. 1, s. 630).

Sırrı Paşa, *Bend-i Mahsus (Hak Söz Acıdır)* başlıklı makalesinde<sup>5</sup> gazete ve özellikle vilayet gazeteleri konusundaki görüşlerini ortaya koymakta, başında bulunduğu Kastamonu vilayetinin, resmî gazetesi Kastamonu'nun bundan sonraki yayın ilkelerini ortaya koymaktadır. Sırrı Paşa makalesine, işlevi itibarıyla gazete nedir, sorusuyla başlıyor. Ona göre gazete; ne memurları övme ve methetme, ne de onları hicvetme, aşağılama ve kınama vasıtasıdır. Sırrı Paşa gazeteyi; Bütün insanlar için ibret aynası ve milletlerin (doğru) fikirler edinmelerine yardımcı, olarak tarif ediyor. Bu nedenle de hem genel gazetelerin ve hem de vilayet gazetelerinin çok önemli bir görev üstlendiklerini vurguluyor. Bununla birlikte bazı gazeteler bu görevlerini kötüye kullanmakta veya kamuya olan borçlarını ödemediği için tenbellik ve ihmâl göstermektedirler. Sırrı Paşa bundan sonra makalesinde gazetelerin işlevleri, vilayet gazetelerinin bölgelerindeki devlet memurlarıyla ilişkileri ve doğru habercilik üzerinde duruyor. Ona göre vilayet gazetelerinin okurlarına, kendi bölgelerinin gelişen olaylarından, idarenin girişim ve uygulamalarından doğru bir biçimde haber vermeyip te; yalnızca memurlara övgü ile veyahutta başkent gazetelerinden alıntılar yapmakla yetinmeleri halinde, mukaddes diye nitelediği, okuyucularına borçlarını ödemekte ihmâlde bulunmuş olacaktırlar. Sırrı Paşa, hoşça gitsin gitmesin, vilayet gazetelerinin bölgesel olayları gizlemeleri veya olduklarından başka bir tarzda göstermeye çalışmalarını, her bakımdan faydasına çalışmaları gereken ülkeye karşı affedilmesi mümkün olmayan bir suç ve hatta büyük bir ihanet olarak değerlendirmektedir. Bu nedenle Kastamonu gazetesi doğruya doğru, eğriye eğri diyecektir. Gazetelerde aranacak olan doğru habercilik ve tarafsızlıktır. Namusuyla yaşayan devlet memurları için en büyük mükâfat, basın vasıtasıyla, doğru ve tarafsız olarak desteklenmeleri; en şiddetli ceza ise azarlanmaları, sitemde bulunulmalarıdır. Bu hususta bilhassa vilayet gazetelerinin dikkatli olmaları ve görevlerini eksiksiz olarak yerine getirmeleri gerekmektedir.

Sırrı Paşa, vilayet gazetelerinin, kendi valilerini methetmelerini ise son derece gülünç bulmaktadır. Onların yaptıklarının övgüye değer olanları varsa, bunları kendi yönetimlerindeki gazeteler değil, valilerle böyle organik bağları bulunmayan diğer basın organlarının yazmaları gerekir. Çünkü basın yoluyla teşvik ve takdir ile uyarı ve sitemin iki önemli faydası vardır. Birincisi teşvik ve takdire muhatap olan kişiyi, o yönde cesaretlendirme; ikincisi ise uyarı ve siteme muhatap olanı da sakındırma ve korkutmadır. Bütün bunların etkili olması, üçüncü taraftan gelmesine bağlıdır. Yani bir valiyi, valiye bağlı bir gazetenin uyarması da, teşvik etmesi de normal değildir. Bununla birlikte vilayet gazeteleri, vali haricindeki diğer memurlar ve görevliler için böyle bir görevi üstlenebilir, üstlenmelidirler de. Çünkü onları en yakından ve en doğru olarak

5. Sırrı Paşa, *Mektubât-ı Sırrı Paşa*, İstanbul, 1316, s. 78-82. Ek I.



vilayet bilebilir. Ayrıca iyi çalışanın takdir edilmesi, çalışmayanın ise uyarılması hizmetin düzenli yürütmesi açısından bilhassa gereklidir.

Sırrı Paşa'nın bizim değerlendirmeye çalışacağımız ikinci makalesi ise, *Teceddüd* başlığını taşımakta olup, Ankara valiliği sırasında vilayetin resmî gazetesi Ankara'da yayınlanmıştır<sup>6</sup>. Bu makalesinde de Sırrı Paşa, gazetelerin işlevleri üzerinde durmakta ve Ankara gazetesinin bundan sonra takip edeceği çizgiyi belirlemektedir. Ona göre gazeteler; Medeniyetin yayıcısı yüce ünvanını almaya, haklı olarak lâyıktırlar. Çünkü hem bilgi dünyasının çok açık sözlü tercümanı, hem de eser ve fikirlerini naklettikleri milletlerin irfan ve ilim düzeylerini gösteren birer aynadırlar. Okuyucularına, içinde bulunulan dönemin gereği olan fikrî gelişmelere uygun güzel ifadeli bir dille, doğruyu telkin etmelidirler.

Ankara gazetesi bugünden itibaren yeni bir yazı kadrosuna kavuştu-  
rulmuştur. Bunlar kalemleri kuvvetli, aydınlatıcı fikirleri olan bir kısım güçlü müelliflerdir. Ayrıca gazetede hükümet memurlarını ve ahaliyi uyuracak her türlü haber ve makalelerin yayınlanabileceği bir gayr-ı resmî bölüm ayrılmıştır. Burada kanunların yasaklamadığı, doğru, şahsî hedefler gütmeyen her türlü haber ve yazılar yer alabilecektir. Burada yazıları yayınlanacak kişilere her hangi bir ücret ödenmeyecektir. Matbaanın zorunlu giderleri çıktıktan sonra elde kalacak gelir, ilkokul öğretmeni yetiştirmek için açılması kararlaştırılan **Daru'l-Muallimîn**'e ayrılacaktır.

Sırrı Paşa makalesinin sonunda, gazete ile doğrudan kırsal kesime ulaşmanın bir yolu olarak köylülerin de anlayabilecekleri sade ve kolay anlaşılır bir dille, ayrı bir gazete çıkarmak veyahutta Ankara gazetesinin bu münasebetle sahife sayısını arttırmak niyetinde olduklarını da ifade etmektedir.

Sonuç olarak Sırrı Paşa, her iki makalesinde de basın ve özellikle de o döneme has bir uygulama olan vilâyet gazetelerinin durumu üzerinde görüşlerini ortaya koymaktadır. Bu fikirler, onun, basının önemini çok iyi kavramış olduğunu göstermektedir. O gazetelerin mutlak doğru haberler vermelerini; vilayet gazetelerinin gereksiz ve yersiz biçimde valilerin reklam aracı olmamalarını, bununla birlikte iyi çalışan memurları teşvik etmelerini, görevlerini yerine getirmekte kusurlu olanları uyarmalarını, bölgesel haberlere önem vermelerini istemektedir. Ayrıca o, Ankara gazetesi için düşündüklerinden anladığımız göre, vilayet gazetelerinden yalnızca resmî duyuruları yapan, bunun yanında başkent gazetelerinden kelimesi kelimesine nakillerde bulunan yayın organları olmamalarını istemektedir. Kırsal kesim için ayrı bir gazete çıkarma veya Ankara gazetesinde onlara ayrılmış bölümlerin bulunması arzusu ise, Sırrı Paşa'nın gazeteyi bir eğitim-öğretim vasıtası olarak değerlendirdiği ve vilayet gazetesi ile her sınıf halka ulaşma hedefinde olduğunun işaretleri olarak tanımlanabilir.

6. Sırrı Paşa, A.g.e., s. 161-164. Ek II.

## EK. I.

## Bend-i Mahsus

## (Hak Söz Acıdır)

*İhtimal ki gazetemizin şimdiki mesleğine itiraz edenler de bulunur.  
Lâkin hak söze kim ne diyebilir?*

*Meseldir derler ki; "Hak söze akan sular bile durur".*

*Gazete nedir?*

*Sitâyiş-nâme-i memurîn mi?*

*Haşâ.*

*Hiciv-nâme mi?*

*Hayır.*

*Ya nedir?*

*Mir'ât-ı ibret-nümâ-yı âlem ve hâdim-i efkâr-ı ümemdir.*

*Öyle ise umum evrâk-ı havadis ve hususan vilâyet gazeteleri pek büyük, pek mukaddes bir vazife deruhte etmiş oldukları halde hayfâ ki bazıları bu vazifelerini sû-i istimâl ve en mukaddes borçlarını ifâda daima tekâsül ve ihmal ettikleri görülüyor.*

*Hele vilâyet gazeteleri vukuât-ı sahiha-i mahalliyeden kari'lerini haberdâr etmeyüb de yalnızca memurîn-i vilâyeti lüzumsuz medh ve sitâyişe hasr-ı makâl veyahud payitahtta çıkan gazetelerin münderecâtını kalıbı kalıbına nakl ve intihâl ederlerse şüphe yok ki mukaddes borçlarını ifâda ihmal etmiş olurlar.*

*Hoşa gitsin gitmesin vukuât-ı sahiha-i mahalliyeyi ketm etmek veyahut uzakta olanları iğfal için reng-i diğerde göstermeye çalışmak vilâyet gazeteleri için hâdim-i menâfii oldukları memlekete karşı afvı gayr-ı câiz bir kabahat ve -tabir mücâz ise- büyük bir ihanet değil midir?*

*Öyle ise gazetemiz doğruya doğru, eğriye eğri demekle niçin şâyân-ı muâheze görülsün?*

*Gazetelerin münderacâtınca asıl aranacak şey doğruluk ve bî-garazlık olup ana dair kimsenin bir diyeceği var ise buyursun. İşte gazetemizin sahifeleri muterizlerimizde edeb-i vazife dâiresinde vukû bulacak itirazâtına da açıktır.*

Namuslarıyla yaşayan memurîn-i devlet için ecell-i mükâfât ve eşedd-i mücâzât lisân-i matbuât ile suret-i muhikka ve bî-garazânede vukû bulacak sitâyîş ve serzenîştir ki vilâyet gazeteleri matbuât-ı saireden ziyade bu vazife-i asliyeyi hüsn-i istimâl ve daima hademe-i hükûmete de ahâl-i mahalliyeye de irâe-i misal-i vâcibü'l-istimal etmelidir.

Hele vilâyet gazetelerinin bilhassa ve bi'l-iltizâm valileri medh ve sitâyîş edişleri kadar alemde gülünç şey olamaz.

Zira vilâyet gazetelerini yazan kalemler mensub oldukları vulâtın eskârını terceme ve tahrirden başka bir şeye hizmet edemeyeceklerine ve yazarlarsa valilerin lisanından yazmış olacakları ol-kadar bedhîdir ki o mekûle medâyih-i bârideyi gülünç haline koyan dahi işte bu bedâhettir.

Vulâtın layık-ı sitâyîş bir fiil ve hareketleri varsa demekki mükellef oldukları vazifeyi ifâ buyurmuşlar, bu da adetâ bir borçtur.

Ukûl-i selîme ashâbı ise borçlarını ödemekle kendilerine ögünmeyi ayıp sayarlar.

Valilerin de ef'âl ve harekâtını varsın eskâr-ı umûmiyeye tercümanlık hizmeti deruhte eden matbuât-ı sâire muhakeme etsin.

Bâ-husûs bu muhâkemeyi Bâb-ı Âlî'nin temyizgâh-ı hakâyık-iktinâhına havale etmek evlâ görünür. Hem de medh-i mücerred fâide vermez.

Senâ-yı hakikîye istihkâk, fiil ve eserle olur. Meydanda lâyıık-ı sitâyîş bir fiil ve eser olmayınca İstanbul'da Yenikapı meddahları gibi bin sitâyîşi kimse bir paraya almaz.

Vilâyet gazeteleri ise kâffe-i icraât ve teşebbüsât-ı mahalliyeyi nakil ve hikâye tarikiyle derc ve neşre mezun olup binâen-aleyh vulât-ı kirâm hazeratının dahi mesâî-i masrûfeleri işte bu vasıta ile eskâr-ı umûmiyenin takdîr-i cihan-pesendânesine arz edilmiş olacağından sitâyîş matlûb ise o da şu halde daha belîğ, daha müessir bir surette husûl-pezîr olur.

Zira umûr-ı malûmedendir ki vilâyet gazetelerinin ale'l-ıtlâk sitâyîş ve serzenîş(i), iki fâide-i azîmeye mebnî tecvîz olmuştur.

Anların da birisi tergîb, diğeri terhîbdir. Bu ise bedhîhiyyât-ı evveli-yedendir ki bir adam kendi kendini ne tergîb edebilir, ne de terhîb.

Bu tergîb ve terhîb, mutlaka taraf-ı âhardan vakî olmak lâzım gelir. Bu halde vilâyet gazeteleri, valilerden mâadâ memurîn ve müstahdemîn-i

*vilâyeti münasibi vechile tergîb de, terhûb de edebilir. Hem de etmelidir. Nitekim şimdi biz de bu meslek-i sahihi iltizâm etmişizdir.*

*Evet! Vilâyet gazeteleri bu vazifeyi ifada matbuât-ı sâireden ziyâde haklıdırlar.*

*Çünkü vilâyet memurîn-i mahalliyenin nîk ve bed'ini, her halini harîçtekilerden elbette iyi bilecektir. Bilmezse ayıptır. Anun için memurîn-i mahalliyeye, vilâyet gazetelerinden daha doğru, daha sadık müzekkî ve nâsîh olamaz.*

*Zira bir adamın müktesebât-ı ilmiyesi imtihan ile de malum olabilir. Ancak nazariyât ile amelîyât arasında vücûdu asla kâbil-i inkâr olmayan fark-ı azîm hasebiyle iş başında fi'len tecrübe olunmadıkça -velevki nazariyâtça diploma sahibi olsun- memurînin kifâyet-i mutlakaları belli olmaz.*

*İmdi tecrübe-i fi'liyye ki imtihanların en sahihidir; kimin pîş-i nazar-ı takdîrinde ise o, ve anun tercümân-ı eskârı mesabesinde olan gazete memurların nîk ve bed' idarelerini fiil ve hareketlerine uzakdan nazar-endâz-ı temaşâ olanlara nisbetle iyi bilmek lazım gelir.*

*Zira yine tekrar ederiz ki memurların kifâyet ve adem-i kifâyeti ve iyi veya kötü hareketi, uzaktan istimâ' ve nazarla değil belki yakından tecrübe-i fi'liyye ile sabit olur.*

*Bu da pek bedihî bir şeydir ki herkes ef'âline göre mükâfât ve mücezât göremeyüb de muhsin tergîb, müsi' terhûb edilmeyerek ikisi dahi nazar-ı hükümette müsavî tutulursa hüsn-i sülûk ashabının hasbe'l-hamiyye fütûrunu mücib olmasa bile rağbetini de artırmamak ve fakat mühmil ve müsi'lerin rehbeta bedel cesaretini artırmak tabiidir.*

*İmdi hikmet-i hükûmet, bunu iktizâ eder ki muhsin, takdîr ve tahsîn müsi' tekbîh ve tehcîn oluna.*

*İşte nizâm-ı âlem bu iki şeyle kâimdir.*

*Şimdiki halde de bunun için gazeteden a'lâ vasıta olamaz.*

*Öyle ise bizde dahi suret-i hâl ve hareketini bu âyine-i ibret-nümâda görmekten gocunanların vehm ve tarizlerine tebeyyetle ittihaz ve iltizam eylediğimiz meslek-i sahih ve müstakîmi tebdîl edemeyiz ve's-selâm.*

## EK. II.

## Teceddüd

Gıpta-bahşâ-yı kurûn-ı selef olan asr-ı hümâyun-ı hazret-i Abdülhamid Hanîde lehü'l-hamd ve'l-minne her şeyde bir eser-i teceddüd, bir eser-i hayat müşahade olunuyor ki, ümid-i istikbâle en ziyade kuvvet ve teceddüd-i ikbâle en ziyade emniyet veren esbâb-ı zahireden biri de budur.

İmdi böyle bir devr-i teceddütte, bizim zevayâ-güzîn-i sükûn ve atalet olmamız reva mıdır?

Mesaî-i müciddânesiyle adl ve ihsan kavâidini müceddidâne belki mücidâne bir surette esas-gîr-i sübût ve istikrar eden padişah-ı irfan-penâhumuz efendimizin eser-i âlîsine iktifâ etmeyenler için haybet ve hüsrân mukarrerdir.

Binâen-aleyh nâşir-i medeniyet, ünvan-ı celîline bi-hakkın sezavâr olan gazeteler ki, hem cihan-ı mağfiretin tercümân-ı belîğu'l-beyanı, hem de nâkil-i asâr ve eskârı oldukları ümem-i fâzılanın birer mir'ât-ı suret-nümâ-yı dâniş ve irfanıdır, teceddüdât-ı asriyenin icabât ve ilcaâtından olan terakkiyât-ı fikriyeye layık bir lisan-ı memdûhu'l-beyân ile karîlerine vazîfe-i telkîn-i sevabı ifa etmezlerse, şu kusûr-ı himmetleri hakka ki, afvolunmaz bir kabahat sayılır.

Ziyâ-ı marifetin böyle güneş gibi aktâr-ı âlemi nurlara gark ettiği bir günde, biz de tarîk-i feyz-i terakkîye girip bir adım olsun ileri atmazsak, biz de âheng-i umûmiye tebeyyetle hayât-ı siyasiyemizi, necât-ı esasîmizi muhafaza uğrunda geceyi gündüze katmazsak bunun zararını yine biz çekeceğiz.

Fazla olarak enzâr-ı akrân ve ahlâfda da menfûr görüneceğiz.

Şehriyâr-ı meâlî-asârımız efendimiz hazretleri salâh-ı din ve dünyayı mürettib olan terakkiyât-ı kemâliyemizi teshil edecek her türlü müsâadâtı bî-diriğ ve ihsan buyuruyorlar.

Bu müsâadât-ı seniyyeden bi-hakkın istifade yolunu tutmayanlara hakikaten acınır!

İşte biz, bugünden itibaren gazetemizi asâr-ı kalemiyye ve eskâr-ı münevviireleriyle kariûn-i kiramı gerçekten müstefid edebilecek bazı eyâdî-i iktidâra tevdi ve memurîn-i hükûmet ve ahâlî-i memleketi ikaz edecek her türlü havadis ve mebâhisi serbestçe derc edebilmek üzere sahifelerimizde bir kısm-ı gayr-ı resmî dahi tayin eyledik.

*Malumdur ki matbuât, kanun dairesinde serbesttir.*

*Binâen-aleyh havadis ve mebâhis-i memnûadan mâadâ sıhhati temin olunacak ve ağız-ı zatiyeden salim olacak her türlü havadis ve mebâhise, gazetemizin gayr-ı resmî kısmundaki sahifeleri açıktır. "*

*Muhterem kalemlerini, bu hizmet-i terakkî-perverâneye vakfeden şerefli muharrirlerimiz ise ücret namıyla da bir şey kabul etmeyib işbu hizmet-i mûcibü'l-mefhareti ber-vech-i fahrî ifa buyuracaklarından matbaamızın masârif-i zarûriyesi çıktıktan sonra kâffe-i vâridât-ı sâfiyesi evvelce de bi'l-münâsebe beyan ve ilan etmiş olduğumuz vechile mekâtib-i ibtidâiyeye hoca yetiştirmek için merkez-i vilâyette tesis ve küşâdı muammem olan Dâru'l-Muallimîn masarifine karşılık tutulacaktır.*

*Hey'et-i cedîde-i tahrîriyemiz dahi dahil olduğu halde matbaamızın ve açılacak mektebin idarelerini deruhte edecek, vilâyetimizde maârif-i umûmiyenin gerçekden intişârı esbâb ve vesâlini cidden taharrî ile ibrâz-ı âsâr-ı vatan-perverîye çalışacak bir komisyonun da teşkîli mukarrerdir.*

*Gazetemizin ıslâhı ve matbaamızın intizamı semeresi olarak böyle bir mekteb-i âlî vücuda getirmeğe Cenab-u Hak bizi muvaffak buyurursa, sâye-i şahânedede müstağrak-ı nimeti olduğumuz vatan-ı azîze manen ve maddeten bir büyük hizmet etmiş oluruz.*

*Biz, takdir-i umûmîye mazhar olacağından hiç şüphemiz olmayan meslek-i cedidimizde -ilâ maşâAllah- sebât ile ahde vefamızı isbata çalışacağız.*

*Umum tarafından göreceğimiz rağbet nisbetinde de gayretlerimizi artıracığımızda ise iştibâh buyurulmasın.*

*İnşâAllah-ü Teâlâ sıf köylülerin de anlayabilecekleri bir lisân-ı basit ve müstefid ile ya diğer bir nüsha daha çıkarmak veyahud işbu nüshamızın hacmini büyüterek bir sahifesini köylülere hitaben yazılacak bendlere tahsis eylemek niyyetindeyiz.*

*Sa'yin elinden bir şey kurtulmaz. Çalışanları Allah da sever. Ayn-ı Hüddâ'ya müstenid olan, hâib ve hâsir olmaz.*